

Soru-Cevap

Garanti (Kefalet), Sigorta ve İhtikar (Stokçuluk)

Mohamed Ali Bouazizi'ye

Soru:

Esselamu Aleykum. Benim iki sorum olacaktır:

Birincisi: İktisadi Nizam Kitabı'nda ve sigorta konusunda anlamakta güçlük çektiğim bir örnek var ki o da, elbiselerin temizlemeciye verilmesi, elbise telef olacak olursa cümlesidir... Burada garanti eden (dâmin), kendisine garanti verilen kimse (madmunun lehu) ve garanti edilen kimse (dâmin anhu) ki o meçhul olan temizleyicidir. Bu durumun sigorta şirketinden farkı nedir? Yine orada garanti eden şirket, garanti verilen arabanın sahibi ve garanti edilen de yolda olan, sürücüsü bilinmeyen ve günün birinde kendisine çarpılacak olan arabadır.

İkinci soru: İslam Devleti ihtikara nasıl bir çözüm getirecek? İhtikar (stokçuluk) yapan kişinin malını belirli bir fiyata satmaya zorlayabilir mi ve biz burada fiyatı sınırlandırmaya mı girdik ve bu haram mıdır yoksa nedir?

Allah çabalarınızın karşılığını versin ve tüm Müslümanların faydalanmasını nasip etsin.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

1- Garanti ve sigortada garanti edilen kimse hakkındaki sorunuz ve konunun kafanızı karıştırması...

Ey kardeşim sorunuzu gördüm... Doğal olarak sigortanın haram olması, sadece garanti edilen kimsenin konusu nedeniyle değildir. Bilakis hemen veya sonrasında hakkın zimmette olmaması gibi şeriata aykırı olan birçok şey vardır. Bu da sigortayı batıl kılmaktadır. Aynı şekilde sigortada bir karşılık (tazmin etmek) vardır ki bu da sigortayı batıl kılmaktadır... Aynen kendi bölümünde açıklandığı gibi.

Ancak görünen o ki İktisadi Nizam'da bahsetmiş olduğumuz temizlemecinin halinde garanti edilen kimsenin meçhul olduğunu ve bununla birlikte garantinin sahih olduğunu ve aynı şekilde bizim, sigorta halinde de (senin zannettiğin gibi) garanti edilen kimsenin meçhul olmasından, ardından bunun batıl olmasından bahsettiğimizi zannetmen sende bir sorun ve karışıklık meydana getirmiştir. Bu yüzden sen, temizlemecinin halinde nasıl sahih oluyor da sigorta halinde batıl oluyor diye soruyorsun?

Ey kardeşim biz, her iki durumda da garanti edilen kimsenin meçhul olduğunu söylemedik. Bilakis temizlemecinin halinde meçhul ve sigorta halinde ise bulunmadığını söyledik. Şimdi sana, İktisadi Nizam'dan her iki durumunda metnini aktarıyorum:

a- Temizlemecinin hali hakkında kitapta şöyle geçmektedir:

(Ancak garanti edilen kimse ve kendisine garanti verilen kimsenin bilinen olması şart koşulmaz. Meçhul de olsa kefalet sahih olur. Meselâ bir adam, bir diğerine, “elbiseni temizlemeciye ver” dese, diğeri de “elbiselerimin kaybolmasından, bozulmasından korkarım” dese, bunun üzerine birinci şahıs ona, “Elbiselerini temizlemeciye ver, elbisen telef olacak olursa ben temizlemeci adına sana kefilim” dese fakat temizlemeciye belirtmese verilen kefalet sahihtir. Bu kefalet üzerine adam elbiselerini temizlemeciye verse, sonra da elbisesi telef olsa, kefil olan kimse tarafından elbiselerin karşılanması gerekir. Garanti edilen kimsenin meçhul olması mani değildir. Aynı şekilde bir şahıs kalkar da, “falan temizlemeci çok tecrübelidir, ona elbiselerini veren herkesin elbiselerinin telef olmasına karşı temizleyici adına ben kefilim” derse ve adına kefil olunan kimse meçhul olsa bile, bu kefalet sahihtir.) Sonra delili zikretti ve şöyle dedi: (Garanti etmenin (kefaletin) delili açıktır. Bu delil, bir zimmeti bir başka zimmete eklemektir. Zimmette sabit olan bir hak için garanti vermektir. Böylesi bir muamelede ise, garanti eden kimse, garanti edilen kimse ve kendisine garanti

verilen kimse olarak üç unsur mevcuttur. Ve bu garanti, herhangi bir karşılık olmadan meydana gelir. Burada, hem kendisine garanti verilen kimse, hem de garanti edilen kimse meçhul olabilir. Kefaletin deliline gelince; Ebu Davud, Câbir'den şöyle rivayet etmiştir: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يصلي على رجل مات وعليه دين، فأتى بميت فقال: أعلية دين؟ قالوا: نعم ديناران. قال: صلوا على صاحبكم. فقال أبو قتادة الأنصاري: هما عليّ يا رسول الله، قال: فصلّى عليه رسول الله صلى الله عليه وسلم، فلما فتح الله على رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: أنا أولى بكل مؤمن من نفسه. فمن ترك ديناً فعليّ قضاؤه، ومن ترك مالا فلورثته "Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem, üzerinde borç varken ölen bir adamın namazını kılmıyordu. Nitekim bir cenaze getirildi. Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem, **"Onun borcu var mı?"** diye sordu. Oradakiler, "Evet, iki dinar borcu var." dediler. Bunun üzerine Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem; **"Arkadaşınızın (cenaze) namazını kılın."** dedi. Bunu işiten Ebu Katade el-Ensârî, "O iki dinarı ben öderim, ey Allah'ın Rasulü!" dedi. Bundan sonra Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem kalkıp onun namazını kıldı. Gün gelip Allah, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e fetihler nasip edip maddi cihetten kuvvetlenince şöyle buyurdu: **Ben her mümine kendi zatından önce gelirim. Kim bir borç bırakarak ölürse onu ben ödeyeceğim. Kim de mal bırakırsa (öldükten sonra) varislerine ait olur."**)

Garanti edilen kimse (madmun anhu) ve kendisine garanti verilen (madmunun lehu) kimsedeki bu cehaletin, onun bulunmamasından dolayı değil aksine adının, bilgilerinin ve benzerlerinin bilinmemesinden olduğu açıktır... Ancak garanti edilen kişi olan ölen kimse mevcuttur ama garanti edenin adı ve nesebi bilinmemektedir ama kendisi mevcuttur... Dolayısıyla garanti edilen kimsenin bilgilerindeki cehalet, garanti edilen kimsenin olmaması demek değildir. Bu nedenle garanti (kefalet) sahih olur. Çünkü garanti edilen kimse mevcuttur ama onun bilgisi meçhuldür... Hakeza temizlemeci mahallede mevcuttur ama cehalet, kişinin çamaşırlarını yıkamak için bırakacağı temizleyicinin adındadır. Bu da yukarıda Ebu Davud'un Cabir'den rivayet ettiği hadiste açıklanan garantinin deliline göre garantiye etki etmez.

b- Sigorta haline gelince; kitapta şu şekilde geçmektedir:

(Sigorta şirketleri hemen ve sonra vacip olmayan bir şeyi garanti etmiştir (kefil olmuştur). Böylece o kefalet sahih olmaz. Buna bağlı olarak sigorta da batıl olur. Ayrıca sigortada **garanti edilen kimse ortada yoktur**. Çünkü sigorta şirketi, üzerinde bir hakkın var olduğu kimse hakkında kefalet vermiyor ki, buna kefalet diyelim. O halde sigorta akdi şeriata göre gerekli kefalet unsurlarından esasî bir unsuru oluşturan garanti edilen kimse unsurundan mahrumdur. Çünkü kefalette şu üç unsur mutlaka bulunmalıdır: Garanti eden kimse, garanti edilen kimse ve kendisine garanti verilen kimse. Sigorta akdinde **garanti edilen kimse bulunmadığı için** bu akit, şeriata göre batıldır.) Gördüğünüz gibi "garanti edilen kimsenin bulunmadığını ... Sigorta akdinde garanti edilen kimse bulunmadığı için bu akdin, şeriata göre batıl olduğunu söyledik." Dolayısıyla garanti edilen kimsenin, akit anında "mevcut olmadığı" söylenmektedir. Nitekim burada sürücünün kaza bedelini ödemek zorunda kalacağı ve ardından sigorta şirketinin bunu garanti edeceği araç için bir kaza yoktur. **Yani garanti edilen kimse burada kesinlikle bulunmamaktadır. Yoksa mevcut ama adı ve nesebi bilinmemektedir şeklinde değildir.** Bu nedenle akit batıldır. Çünkü garanti edilen kimse sadece meçhul değildir, aksine mevcut değildir. Sanki sen, "mevcut değildir" sözünün "meçhul" anlamında olduğunu zannettin. Bu yüzden meseleyi karıştırdın ve her iki durumda da aynı olduğunu zannettin. Yani hem temizlemecinin halinde hem de sigortanın halinde meçhul olduğunu zannettin. Dolayısıyla birincisinde nasıl sahih oluyor da ikincisinde batıl oluyor şeklinde sordun?!!

Sana açıkladığımız gibi mesele, yıkamacının halinde garanti edilen kimsenin bulunması ama adının, nesebinin ve benzerlerinin meçhul olmasıdır... Sigorta halinde ise garanti edilen kimsenin sadece adı ve nesebinin meçhul olması değil, aksine mevcut olmamasıdır (bulunmamasıdır).

Umarım bu kadarıyla yeterli olmuştur.

2- İhtikâr konusuna gelince; İktisadi Nizam'da açıkladığımız gibi ihtikâr haramdır:

(İhtikâr, kesinlikle men edilmiştir ve şerî olarak kesinlikle haramdır. Zira ihtikâra müteallik kesin ve çok açık bir nehiy vardır. Nitekim Sahih-i Müslim'de Said İbn el-Museyyeb, Muammer İbn Abdullah Adevi'den Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: لا يحتكر إلا خاطئ **"Ancak bir günahkâr ihtikâr yapar."** Kasım, Ebu Ename'den şöyle

dediğini rivayet etmiştir: **“Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem yiyeceklerin ihtikârını nehyetmiştir.”** [Hâkim Müstedrek’inde ve İbn Ebu Şeybe Musannef’inde tahrir etmiştir.] Müslim, Said İbn el-Müseyyeb isnadı ile Muammer’den, Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: **“İhtikâr yapan kimse günahkârdır.”** Hadisteki nehiy, terkin talebini ve -günahkâr- vasfı ile stokçuluk yapan kimsenin kınanmasını ifade etmektedir. Bu da terkin talebinin kesinlik ifade ettiğine delalet eden bir karinedir. Dolayısıyla hadisler, ihtikârın haram olduğuna delalet etmektedir. Muhtekir (stokçu) ile kastedilen; ileride daha fazla fiyatla satabilmek için mal ve eşyayı piyasadan toplayıp depolayarak darlık ve malın kıtlığı zamanlarında pahalanmasını bekleyen kimselerdir...)

İhtikâr konusuna nasıl çözüm getirileceğine gelince; bu, muhtekirin (stokçuluk yapan kişinin) tazir cezasıyla cezalandırılması ve mallarını tüketicilere arz etmeye ve piyasa fiyatına satmaya zorlanması şeklinde olur. Yoksa malların devlet tarafından fiyatların sınırlandırılması şeklinde olmaz. Çünkü kitapta geçtiği üzere fiyatın sınırlandırılması haramdır:

(İslam, fiyatların sınırlandırılmasını kesinlikle haram kılmıştır. İmam Ahmed, Enes’ten şu hadisi rivayet etmiştir: **“غلا السعر على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا: يا رسول الله لو سَعَّرْتَ. فقال: إن الله هو الخالق، القابض، الباسط، الرازق، المسعر، وإني لأرجو أن ألقى الله، ولا يطلبنني أحد بمظلمة ظلمتها إياه، في دم، ولا مال”** Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında fiyatlar yükselmişti. (Bir kısım insan ona;) ey Allah’ın Rasulü fiyatları sınırlandırmanız dediler. Bunun üzerine (Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi: **Şüphesiz Allah, yaratan, (rızkı) daraltan, genişleten, Rezzak ve fiyat koyandır. Ben Allah’la hiç kimsenin ne bir kan, ne de bir malda kendisine zulmetmiş olduğum bir zulmü benden talep etmeyerek kavuşmamı umuyorum.”** Ebu Davud, Ebu Hurayra’dan şöyle dediğini rivayet etmiştir: **“يا رجل! جاء فقال: يا رسول الله، سَعَّرَ. فقال: بل الله يخفض ويرفع”** Bir adam gelip (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’e; malların fiyatını sınırlandır dedi. (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona; **“hayır, ben Allah’a dua edeyim”** buyurdu. Bir başka adam geldi ve ey Allah’ın Rasulü fiyatları sınırlandır dedi. (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), ona şöyle dedi: **“Allah, alçaltır ve yükseltir.”** Bu hadisler, fiyat belirlemenin haram olduğunu ve ortadan kaldırılması için yöneticiye şikayet edilmesi gereken haksızlıklardan bir haksızlık olduğunu göstermektedir. Şayet yönetici böyle bir teşebbüste bulunursa haram işlemiş olduğundan dolayı Allah katında günaha girer. Böyle bir fiyat sınırlaması söz konusu olduğunda, tebaadan herkesin Mezalim Mahkemesi’ne -ister bu yönetici Halife, isterse vali olsun- dava açma hakkı vardır. Böylelikle Mahkeme, mevzu hakkında hüküm verip bu haksızlığı ortadan kaldırır.)

Piyasa fiyatına satılmasına gelince; çünkü bu, alım satımla ilgili şerî bir hükümdür. Dolayısıyla bu, şayet mal, fiyatı kontrol ederek onu istediği fiyata satmak için stokçunun elinde bulunması halinde geçerlidir. Çünkü mal, sadece onun yanında bulunmaktadır. Bu durumda devletin, tüccarlardan hiçbirinin malının fiyatını kontrol edememesi için piyasaya mal temin etmesi gerekir. Çünkü piyasada temin edilen mal, piyasa fiyatına satılmaktadır. Böylece herkes malı aynı şekilde piyasa fiyatına satmak zorunda kalacaktır. Dolayısıyla stokçunun çözümü, onun tazir cezasıyla cezalandırılması ve malını piyasaya sürmeye zorlanmasıdır. Sonra mal sadece onda bulunuyorsa, stokçunun fiyatı kontrol edememesi için devletin piyasaya mal temin etmesi gerekir. Nitekim kitap bu hususu açıklamıştır. Zira “fiyatı belirleme” bölümünde şöyle geçmektedir:

(Savaşlar ya da siyasî krizler günlerinde fiyatlardaki artışların meydana gelmesine gelince: ya ihtikâr sebebi ile malın piyasan çekilmesiyle olur ya da piyasada malın az bulunması nedeniyle olur. Eğer piyasadaki mal yokluğunun sebebi ihtikârdan ileri geliyorsa, Allah bunu haram kılmıştır. Eğer yokluğun sebebi malın kıtlığından kaynaklanıyorsa, Halife halkın işlerini gütme sorumluluğunun bir gereği olarak yokluğu çekilen malı çeşitli şekillerde temin ederek halkın ihtiyaçlarını gidermeye çalışacağı gibi bu yolla piyasadaki malın fiyat artışını da engellemiş olacaktır. Nitekim Ömer ibni Hattab, Rimade Senesi olarak isimlendirilen kıtlık zamanında, sadece Hicaz bölgesine has bu kıtlık sebebi ile yükselen yiyecek fiyatlarına sınır koymamış, Mısır ve Şam gibi civar bölgelerden Hicaz’a getirttiği yiyeceklerle fiyatların düşmesini sağlamıştır...)

Sonra piyasa fiyatına satılmaması gabnı ortaya çıkaracaktır... Gabn-ı fahiş ise haramdır. Bu da tüccarların piyasa fiyatından çok az bir artış veya hafif bir düşüş gibi bilinenin dışında piyasa fiyatını aşmasıdır. Eğer büyük bir artış olursa, o zaman buna gabn-ı fahişin ıstılahı intibak eder ve bu haram olan bir husustur... Bütün bunlar satıcı için piyasa fiyatını belirmesini vacip kılmakta ve devletin de piyasa fiyatını oluşturması gerekir ki böylece herhangi bir tüccar kontrol edemesin. **Dahası piyasa fiyatının oluşmasıyla ilgili onun dışındakilerin elinde bir şey yoksa, o zaman devletin mal temin etmesi ve onu piyasada satması gerekir. Ardından hiçbir tüccar fiyatı kontrol edemeyecektir.**

İslam Şahsiyeti kitabının ikinci cildinin "Selem Alış-Verişi" bölümünde şöyle geçmektedir:

(Ancak bedelde gabn-ı fahişin (dolandırıcılığın) olmaması şart koşulur. Bilakis fiyatın alış-veriş sözleşmesi yapılırken piyasada o belirlenen süre benzerindeki fiyata göre olması, malın teslim esnasındaki fiyata göre olmaması gerekir. Zira selem, bir alış-veriştir. Gabn-ı fahiş (dolandırıcılık) ise bütün alış-verişlerde haramdır. Buna selem alış-verişi de girer. Dolayısıyla bir malın, peşin olarak teslim alınıp bedelin gabn-ı fahişle ertelenerek ödenmesi şeklindeki alış-veriş haram olduğu gibi, aynı şekilde bir malın teslim alınması ertelenip bedelinin gabn-ı fahişle ile peşin olarak ödenmesi şeklindeki alış-veriş de caiz değildir.)

İslam Şahsiyetinin üçüncü cildinin illet bölümünde şöyle geçmektedir:

(Örneğin Ebu Hureyra'dan rivayet edildiği gibi: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ

"Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem bir şehirlinin bedevî adına alım satımından nehyetti." [Buhari tahrir etti.] Şehirlinin bedevî adına alım satımından nehyini zikretti. Nehiyle birlikte, satıcıda şehirli yani şehir halkından olmasını, müşteride de bedevî yani çölden gelmiş olmasını zikretti. Bunlardan her biri, alım satımdan nehiyde ta'lîl için olduğuna dair müfhem (anlaşılır) bir vasıftır. Bedevîde pazardaki fiyat bilgisizliğinin bulunması nehy için onun bir illet olduğu müfhemdir (anlaşılırdır). Bu da onun bedevî olmasının illet olduğuna delâlet eder. Çünkü o, pazar fiyatını bilmez. Ki bu ta'lîl yönüdür. Pazara getirilmekte olan malları karşılamaktan nehy de bunun gibidir. Oadaki ta'lîl yönüne değinme açıkça varit oldu. Ebu Hurayra'dan şöyle dediği rivayet edildi: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُتَلَقَّى الْجَلْبُ، فَإِنْ تَلَقَّاهُ إِنْسَانٌ فَابْتِاعَهُ، فَصَاحِبُ السِّلْعَةِ فِيهَا بِالْخِيَارِ إِذَا وَرَدَ السُّوقَ **"Sallallahu Aleyhi ve Sellem, pazara getirilmekte olan malları karşılamaktan nehyetti. Eğer bir insan onları karşılar, satın alırsa mal sahibi pazara geldiğinde o malda muhayyerdir."** [Tirmizi tahrir etti.]

Sonuç olarak ihtikâr konusunun çözümü şu şekilde olur:

- Muhtekirin (stokçunun) tazir cezasıyla cezalandırılması.
- Piyasa fiyatından insanlara satması için malını mağazasında sergilemeye mecbur bırakılması.
- Mal ondan başkasında yoksa ve insanların da o mala ihtiyacı varsa, devletin malı temin etmesi, ardından tüccarlardan hiçbirinin malın fiyatını kontrol edememesi için piyasa fiyatı oluşturması gerekir.
- Böylece fiyat sınırlandırması olmaksızın sorun çözülmüş olur. Çünkü fiyatın sınırlandırılması caiz değildir.

**Kardeşiniz
Ata İbn Halil Ebu Raşta**

**H. 26 Ramazan 1439
M. 11/06/2018**

Cevaba, emirin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3878/>